

Musiikinkuvailun perusteet

Jaska Järvilehto 7.12.2021

Tämä esitys on tekijänoikeuksista vapaa [Creative Commons CC0 1.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) -lisenssin mukaisesti.

Kuka olen?

Musiikin metatiedon asiantuntijaryhmä **Muusan** ja sen edeltäjän Luumun jäsen.

Olen kuvaillut musiikkia **yleisissä kirjastoissa** sekä **amk-** ja **musiikkioppilaitoskirjastoissa**.

Työskentelen musiikin metatiedon hallinnan suunnittelijana **Yleisradiossa**.

Ylläpidän musiikinluettelointi.fi-sivustoa harrastuspohjalta.

Hyvä kuvailu...

...on **johdonmukaista**, eli samankaltaiset aineistot kuvaillaan samoilla periaatteilla.

...kertoo, mikä kuvailtavassa aineistossa on **yhteistä** muun kokoelman kanssa.

...kertoo, mikä kuvailtavassa aineistossa on **erityistä** suhteessa muuhun kokoelmaan.

Mikä on musiikkiaineistoa?

Yksiselitteistä määritelmää musiikkiaineistolle ei ole.

Konsensus-tyyppinen määritelmä on, että aineisto on musiikkiaineistoa, jos sen sisällöstä yli puolet on musiikkia.

Aineisto on mahdollista määritellä musiikkiaineistoksi myös esimerkiksi käyttötarkoituksen perusteella.

Musiikkiäänitteet

Kaikki äänitteet eivät ole automaattisesti musiikkiaineistoa, esim. kielikurssit, linnunlaulua tms. luonnonääniä sisältävät äänitteet...

Tässäkin pätee sääntö: jos sisällöstä yli puolet on jollakin tavalla musiikiksi tulkittavaa, voi melko turvallisesti olettaa, että kyseessä on musiikkiäänite.

Nuottijulkaisut

Nuottijulkaisuja on monenlaisia.

Yleisissä kirjastoissa yleisin lienee populaarimusiikkikappaleita sisältävä **sävelmäkokoelma**, joka sisältää laulumelodian, sointumerkit ja pianolle sovitetun säestyksen.

Taidemusiikkinuoteista yleisin lienee **partituuri**, joka tarkoittaa mitä tahansa nuottia, joka sisältää kaikki teoksen esittämiseen tarvittavat soitin- ja/tai lauluäänet samassa nuottikuvassa.

Soitonoppaat

Soitonoppaat sisältävät yleensä ainakin jonkin verran kirjoitettua tekstiä. Joissakin voi olla pelkkä esipuhe tai takakansiteksti.

Jotkut soitonoppaat voivat sisältää lyhyitä asteikko- ja sormiharjoituksia, jotkut taas kokonaisia harjoituskappaleita.

Yleensä soitonoppaat perustuvat johonkin metodiin ja ne muodostavat pedagogisen kokonaisuuden, joko yksittäisenä niteenä tai useiden niteiden muodostamana kokonaisuutena.

Eri musiikinlajit kuvailun kannalta

Musiikinkuvailun kannalta musiikki jaetaan kolmeen kategoriaan: **kansanmusiikkiin, populaarimusiikkiin ja taidemusiikkiin.**

Jaottelu *ei ole arvottava*, vaan se kertoo kuvailijalle, mitä **lähestymistapaa** kuvailtavaan musiikkiaineistoon missäkin tapauksessa sovelletaan.

Rajanveto ei aina ole yksiselitteistä, joten kuvailijan tulee arvioida käytettävä lähestymistapa **tapauskohtaisesti.**

Kansanmusiikki

Teoksen säveltäjä ei usein ole tiedossa tai teoksella ei voi varsinaisesti edes sanoa olevan säveltäjää.

Teos on voinut kulkea kuulonvaraisesti tai muistiin merkittynä vuosisatojen ajan. Sama teos voidaan tuntea eri nimillä.

Teoksen esitykset voivat vaihdella paljonkin, jopa saman esittäjän esittäminä.

Kuvailtavaa "teosta" ylipäänsä voi olla mahdoton hahmottaa.

Populaarimusiikki

Vaikka teoksen säveltäjä tiedetään, “suuri yleisö” ei välttämättä yhdistä teosta tiettyyn säveltäjään.

Teos henkilöityy usein esittäjään ja joskus jopa tiettyyn esitykseen.

Teos on yleensä nimetty yksiselitteisesti.

Taidemusiikki

Teos on yleensä osa tietyn säveltäjän teosten kokonaisuutta.

Teoksia ei välttämättä ole varsinaisesti nimetty, vaan ne on voitu eritellä esimerkiksi sävellystyyppin, sävellajin ja/tai tempomerkinnän perusteella.

Teoksia esitetään yleensä säveltäjän esitysohjeiden mukaisesti tai muuten vakiintuneella tavalla.

FRBR-käsitemalli ja toiminnalliset vaatimukset

Lyhenne FRBR tulee sanoista *Functional Requirements for Bibliographic Records*, suomennettuna "bibliografisten tietueiden funktionaaliset vaatimukset".

Bibliografiset tietueet ovat kirjastojärjestelmän tietueita, jotka sisältävät kirjastoaineiston kuvailutiedot.

Funktionaalisilla eli **toiminnallisilla vaatimuksilla** tarkoitetaan sitä, että kuvailun avulla käyttäjä voi **löytää, tunnistaa, valita** ja **saada käyttöönsä** tarvitsemansa aineiston.

FRBR-käsitemallin entiteetit

FRBR-käsitemallissa kuvailtava aineisto jaetaan neljään aineiston tarkastelun ulottuvuuteen eli entiteettiin: **teos**, **ekspressio**, **manifestaatio** ja **kappale**.

Asian toisin päin kääntäen voi sanoa, että kuvailtava aineisto on **entiteettien muodostama kokonaisuus**.

Kuvailun tulee kattaa aineiston eri entiteetit, jotta FRBR-käsitemallin toiminnalliset vaatimukset toteutuvat.

Teos

Teos on abstrakti käsite.

Emme voi koskaan nähdä, koskettaa tai kuulla teosta sinänsä.

Teosta voidaan ajatella *Platonin luolavertauksen* avulla: teos on olemassa vain ideoiden maailmassa.

Ekspressio

Ekspressio on luovan työn tuloksena syntynyt teoksen ilmaus.

Ekspressiossa teoksen ajatus on saanut nähtävän, kosketeltavan tai kuultavan muodon.

Samasta teoksesta on mahdollista luoda monenlaisia ekspressioita.

Manifestaatio ja kappale

Manifestaatio on ekspressiosta tehty julkaisu tai tallenne. Sama ekspressio voidaan julkaista useana eri manifestaationa.

Kappale on tietty yksittäisen manifestaation ilmentymä, esimerkiksi kirjaston CD-hyllyssä lainattavana oleva yksittäinen nide.

Teos, ekspressio, manifestaatio ja kappale

Käytännössä bibliografinen tietue sisältää sekä teoksen, ekspression, manifestaation että kappaleen kuvailua.

Kuvailijan on siis syytä olla tarkkana sen suhteen, mitä aineiston entiteettiä milloinkin on kuvailemassa!

RDA-kuvailusäännöt

RDA-kuvailusäännöt otettiin käyttöön Kansalliskirjastossa ja Melinda-yhteisluettelossa vuonna 2016.

RDA-lyhenne tulee sanoista *Resource Description and Access*, vapaasti suomentaen suurin piirtein:

- **kirjastoaineiston sisällönkuvailu** ja sen lisäksi
- tieto siitä, **missä muodossa sisältö on käytettävissä**
- ja **miten siihen pääsee käsiksi**.

RDA-kuvailusäännöt...

...perustuvat FRBR-käsittemalliin.

...ohjeistavat aineiston entiteettien eli teoksen, ekspression, manifestaation ja kappaleen kuvailun.

...sisältävät ohjeet toimijan ja aiheen kuvailusta.

...määrittelevät aineiston entiteettien väliset **suhteet** sekä toimijoiden ja aiheiden suhteet niihin.

Teoksen kuvailu

Musiikkiteoksen kuvailtavia **elementtejä** ovat esimerkiksi:

- tekijä (*KANTO - kansalliset toimijatiedot*)
- ensisijainen nimeke (vertaa *yhtenäistetty nimeke*)
- teoksen numerointi
- sävellaji
- musiikinlaji (*SLM-sanasto*)
- esityskokoonpano (*SEKO-sanasto*)

Musiikkiteoksen tekijä

Musiikkiteoksen **päävastuullinen tekijä** (*creator*) on aina **säveltäjä**.

Kääntäen ilmaistuna: musiikkiteoksen päävastuullinen tekijä ei voi koskaan olla mikään muu kuin säveltäjä.

Säveltäjällä on teokseen *creator*-tyyppinen *tekijä*-suhde.

Musiikkiteoksen tekijä

Musiikkiteoksella voi säveltäjän lisäksi olla muitakin tekijäsuhteita (*contributor*). Esimerkiksi sanoittaja on vastuussa laulun tekstistä.

Sanoittaja ei kuitenkaan voi olla laulun päävastuullinen tekijä eikä libretisti voi olla oopperan päävastuullinen tekijä.

Koostetyyppisen teoksen kuvailu

Aggregaattiteos on koostetyyppinen teos, joka sisältää useita yksittäisiä teoksia.

Kaikki musiikkijulkaisut, jotka sisältävät useita teoksia, kuten CD-albumit ja nuottikokoelmat, ovat koosteita.

Koosteelle voidaan merkitä päävastuullinen tekijä, jos sama tekijä on (tai samat tekijät ovat) vastuussa kaikista koosteen teoksen sisältämistä yksittäisistä teoksista.

Koostetyyppisen teoksen kuvailu

Koosteen tekijyys on ongelmallinen etenkin populaarimusiikin kuvailun kannalta.

RDA-kuvailusääntöjen mukaan **esittäjä ei ole musiikkiteoksen tekijä.**

Esittäjällä ei siis voi olla myöskään koosteeseen *creator*-tyyppistä suhdetta.

Ergo: Eppu Normaali ei ole Eppu Normaalin levyjen tekijä. *MOT*

Ekspression kuvailu

Musiikkiteoksen ekspression kuvailtavia elementtejä ovat esimerkiksi:

- esittäjä
- sovittaja
- esityksen tai sovituksen esityskokoonpano
- nuottijulkaisun sivumäärä
- äänitteen tai videotallenteen kesto

Manifestaation kuvailu

Musiikkiteoksen manifestaation kuvailtavia elementtejä ovat esimerkiksi:

- sisältötyyppi (esim. *esitetty musiikki* tai *nuottikirjoitus*)
- mediatyyppi (esim. *audio* tai *käytettävissä ilman laitetta*)
- tallennetyyppi (esim. *äänilevy* tai *nide*)
- liiteaineisto (esim. *tekstiliite*)

Marc 21-sovellusohje (RDA)

Kumean ja Muusan ylläpitämät sovellusohjeet opastavat, miten RDA-kuvailua toteutetaan Marc 21 -formaattissa.

Kumean sovellusohje on kaikille aineistoille yhteinen.

Muusan sovellusohje sisältää vain musiikin kuvailun erityistapauksia.

Ole tarkkana sovellusohjetta lukiessa: onko kyse teoksen, ekspression vai manifestaation kuvailusta?

Kiitos!

Lue lisää osoitteessa musiikinluettelointi.fi/abc